

Wonden die willen helen

Hoe nakomelingen van collaborateurs in de tweede wereldoorlog omgaan met de spanning tussen recht op informatie en recht op privacy in de hedendaagse maatschappij.

(Nationaal Archief, Collectie Spaarnestad, 1945)

Student:	Veerle van Teunenbroek
Studentnummer:	13988247
Cursus:	Bachelor scriptie
Opleiding:	Interdisciplinaire sociale wetenschappen
Universiteit:	Universiteit van Amsterdam
Scriptiebegeleider:	Oskar Verkaaik
Tweede Lezer	Judith de Jong
Datum:	27-06-2025
Aantal woorden:	9270

Voorwoord

Beste lezer,

Voor je ligt mijn scriptie, geschreven ter afronding van de bachelor Interdisciplinaire Sociale Wetenschap, met als titel; *Wonden die willen helen: Hoe nakomelingen van collaborateurs in de tweede wereldoorlog omgaan met de spanning tussen recht op informatie en recht op privacy in de hedendaagse maatschappij*. Deze titel verwijst naar ervaringen uit de tweede wereldoorlog impact hebben gehad op individuele mensen, maar die ook doorwerken naar latere generaties. Mijn onderzoek gaat over hoe er is omgegaan met die wonden, over hoe zij worden doorgegeven, verzwegen of blootgelegd, en hoe de mensen met deze wonden kijken naar de spanning die ontstaat tussen het recht op hun eigen privacy en het maatschappelijk belang van openbaarheid.

De studie Interdisciplinaire Sociale Wetenschap heeft mij inzichten gebracht die ik van tevoren niet had kunnen voorspellen, maar waar ik achteraf gezien, wel naar op zoek was. Ik heb geleerd om verder te kijken dan het voor de hand liggende, om vragen te blijven stellen, en om maatschappelijke vraagstukken vanuit een genuanceerd en interdisciplinair perspectief te benaderen. Het integreren van verschillende wetenschappelijke invalshoeken heeft mijn blik verrijkt en mij geholpen situaties met meer diepgang te begrijpen.

Ik wil mijn docenten bedanken voor hun begeleiding gedurende deze opleiding, en in het bijzonder mijn scriptiebegeleider Oskar Verkaaik. Zijn vertrouwen en begeleiding gaf mij moed om door te gaan, ook op momenten dat ik het even niet meer wist. Dit onderzoek is voor mij bijzonder geworden. Mijn grootste dank gaat uit naar de respondenten, dank voor jullie openheid, gastvrijheid, kwetsbaarheid en bovenal jullie vertrouwen. Jullie verhalen hebben mij diep geraakt.

Met dit onderzoek hoop ik een kleine bijdrage te leveren aan het begrip voor de positie van deze specifieke groep. Omdat mijn onderzoek zich richt op de spanning tussen het recht op privacy en het maatschappelijk belang van openbaarmaking, heb ik er soms voor moeten kiezen om bepaalde onderwerpen niet op te nemen die niet van toepassing waren op mijn onderzoeksvraag. Ik hoop dat ik recht heb gedaan aan hun perspectieven, en dat deze scriptie bijdraagt aan het begrip over het verwerken van wonden die, ook generaties later, nog willen

helen. Ik wens je veel leesplezier en hoop dat dit werk aanzet tot nadenken en wederzijds begrip.

1. Abstract

De recente openbaarmaking van de namenlijst van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) is de aanleiding geweest van dit onderzoek. In deze bachelor scriptie is onderzocht hoe nakomelingen van Nederlandse collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog zich verhouden tot deze spanning. Aan de hand van kwalitatieve interviews met kinderen en kleinkinderen van mensen die vermeend collaboratie hebben gepleegd, is onderzocht hoe zij omgaan met hun beladen familiegeschiedenis. De bevindingen laten zien dat deze groep is opgegroeid met gevoelens van schaamte, stilzwijgen en uitsluiting. De openbaarmaking van het CABR raakt direct aan hun persoonlijke geschiedenis en roept bij velen zorgen op over privacy, veiligheid en maatschappelijke stigmatisering. Tegelijkertijd wordt openbaarheid ook benoemd als een mogelijke bron van verwerking, heling en historische rechtvaardigheid. Deze scriptie laat zien hoe diep verweven persoonlijke en maatschappelijke belangen zijn in dit debat, en laat het belang zien van zorgvuldigheid, het bieden van context en erkenning over dit gevoelige erfgoed.

2. Inleiding

In januari 2025 vond een belangrijke historische onthulling plaats die de aandacht van zowel historische instituten als het bredere publiek trok. De namenlijsten uit het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR) werden online openbaar gemaakt (Huygens Instituut, 2024). Deze archieven bevatten dossiers over Nederlanders die tijdens de Tweede Wereldoorlog verdacht werden van collaboratie met de Duitse bezetter (Huygens Instituut, 2024). De dossiers bevatten gevoelige persoonlijke informatie over zowel de verdachten als hun families (Kieft, 2024). De dossiers zijn verzameld na de bevrijding zijn gebruik in rechtszaken en opgesteld met beperkte middelen, waardoor bij meer van de helft van de 425.000 nooit is vastgesteld of zij schuldig of onschuldig waren. Het project ‘Oorlog voor de Rechter’ heeft als doel in 2027 alles gedigitaliseerd te hebben en uiteindelijk alle dossiers online doorzoekbaar te maken (Nationaal Archief, 2025). Oorspronkelijk was het plan om in januari 2025 zowel de namenlijst als de al gescande dossiers gelijktijdig openbaar te maken

(NIOD, 2025). Echter besloot minister Bruins van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap eind vorig jaar om het CABR niet openbaar te maken na een waarschuwing van de Autoriteit Persoonsgegevens, die zich zorgen maakte over mogelijke privacy schendingen (Oosterom, 2025). Op 2 januari werd daardoor alleen de lijst met namen, geboortedata en -plaatsen online doorzoekbaar, terwijl de bijbehorende dossiers niet online openbaar werden gemaakt (NIOD, 2025). De Autoriteit Persoonsgegevens maakt zich daarnaast ook zorgen over de sociale impact van de openbaarmaking (Oosterom, 2025).

De openbaarmaking van de namenlijst heeft namelijk al geleid tot veel commotie aangezien mensen elkaars familienaam gemakkelijk kunnen opzoeken. Er bestaat bezorgdheid om dat dit kan leiden tot het oprakelen van familiegeheimen uit het verleden (Een Vandaag, 2025). Vanuit nakomelingen heerst er ook een angst dat zij geconfronteerd worden met stigmatisering of sociale uitsluiting wanneer hun familiegeschiedenis publiekelijk wordt onthuld (Een Vandaag, 2025). Deze angst is niet ongegrond. Uit onderzoek van het ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum (2024) blijkt dat bijna één op de vijf Nederlanders moeite heeft met het idee dat een Tweede Kamerlid of burgemeester een kind zou zijn van een collaborateur. Dit geeft aan dat het stigma rondom collaboratie niet alleen in het verleden speelt, maar ook vandaag de dag doorwerkt in maatschappelijke opvattingen. Daarnaast zijn de nakomelingen zijn een kwetsbare doelgroep, onverwerkte familie-ervaringen kunnen voor intergenerationeel trauma, en psychische problemen hebben gezorgd (Aarts, 1994; Kostova & Matanova, 2024; Kieft, 2024). Historische instituties pleiten juist voor volledige transparantie van kennis over de tweede wereldoorlog, zij benadrukken dat begrip van deze complexe geschiedenis essentieel is voor een eerlijke verwerking ervan in onze hedendaagse maatschappij en vooroordelen kan bestrijden (Oosterom, 2025; NIOD, 2025). Ze hopen met de onthulling van het archief ook deze aspecten van de Nederlandse geschiedenis onder de aandacht te brengen, om zo meer begrip te creëren en deze daden uit de taboesfeer te halen (Oosterom, 2025).

Dit onderzoek heeft als doel gehad inzicht te krijgen in hoe deze specifieke groep de openbaarmaking van hun familiegeschiedenis ervaren. Het is relevant om te weten hoe mensen omgaan met hun familiegeschiedenis in een tijd waar informatie voor het oprapen

ligt. Dit is belangrijk vanuit een sociologisch en psychologisch oogpunt, deze ervaringen hebben namelijk invloed op hoe ze zich verhouden tegenover zichzelf en de samenleving. Het is belangrijk om te weten hoe deze informatiespreiding invloed kan hebben op hen. Alleen dan kan de Nederlandse maatschappij weten hoe er beter om kan worden gegaan met deze spanning, wetende wat voor gevoelens hier achter schuilgaan.

3. Theoretisch Kader

Om een beter begrip te krijgen van de spanning waarmee nakomelingen van vermeende collaborateurs te maken hebben, wordt eerst de historische context vanuit een sociologisch perspectief belicht. Vervolgens wordt de theorie rond stigmatisering toegelicht, waarbij verschillende onderzoeken worden besproken die aan deze kennis hebben bijgedragen. Daarna wordt verduidelijkt hoe deze historische context en stigmatisering hebben geleid tot mentale problemen. Tot slot wordt deze interactie geplaatst binnen de spanning tussen het recht op informatie en het recht op privacy.

3.1 Historische context over het collaboratie verleden in Nederland

Socioloog Dick Kampman (2019) stelt dat na de bevrijding in 1945 vele Nederlanders die beschuldigd waren van samenwerking slachtoffer zijn geweest van schendingen van mensenrechten. Deze mensen ondergingen pesterijen, mishandeling en opsluiting onder ernstig slechte omstandigheden (Kampman, 2019). Deze omstandigheden hebben ook invloed gehad op hun kinderen die terechtkwamen in tehuizen, pleeggezinnen of bij overgebleven familieleden (Tames, 2016; Van Der Molen et al., 2024). Deze kinderen hebben deze periode als traumatisch ervaren doordat ze vaak door anderen geconfronteerd werden met de misdaden van hun ouders (Van Der Molen et al., 2024). Vanaf 1948, toen vrijwel alle gezinnen herenigd waren brak een periode aan die gekenmerkt werd door zwijgen en taboe (Tames, 2016). Dit resulteerde in een spanningsveld binnen gezinnen, kinderen raakten verzeild in loyaliteitsconflicten en moesten kiezen tussen hun loyaliteit naar hun ouders en hun verantwoordelijkheden tegenover de samenleving (Tames, 2016; Van Der Molen et al., 2024). Tijdens de Duitse bezetting werkten sommige Nederlanders vrijwillig samen met de nazi's. Deze collaboratie hield in dat men de bezetter actief steunde en zich keerde tegen de

Nederlandse overheid (Platform WO2, 2025). De motieven hiervoor liepen uiteen: sommigen geloofden in het nationaalsocialistische gedachtegoed, terwijl anderen vooral uit opportunisme of eigenbelang handelden (Platform WO2, 2025). Informatie doorspelen aan de Duitsers kon bijvoorbeeld financiële of maatschappelijke voordelen opleveren. Een bekend voorbeeld is de Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland (NSB), opgericht in 1931 door Anton Mussert. Ook sloten circa 25.000 Nederlanders zich aan bij de Waffen-SS en vochten mee aan het oostfront. Daarnaast waren er binnen Nederland paramilitaire groepen actief, zoals de WA, de Landwacht en de Landstorm, die deelnamen aan repressie, intimidatie en vervolging (Platform WO2, 2025). In dit onderzoek is een breed scala aan vormen van collaboratie meegenomen, variërend van politieke steun, relationele banden met de bezetter of samenwerking met de bezetter. De kern van het onderzoek draait om hoe deze daden na de oorlog collectief als 'fout' werden gezien, en welke doorwerking dat morele oordeel heeft in het leven van hun nakomelingen.

De beeldvorming rond de NSB staat volgens socioloog Dick Kampman (2019) niet in lijn staat met de realiteit, hij benadrukt het belang van het onderscheid tussen de ideologie van de NSB, de daden van individuen en de rol van de bezetter. 'Goed' en 'fout' gedrag zijn labels die met name zijn gebruikt om een scheiding te maken tussen Nederlanders die wel of geen lid waren van de NSB. Deze labeling wordt beschouwd als problematisch, aangezien dit geen ruimte biedt voor nuance (Kampman, 2019). De aanname in de geschiedschrijving is dat de NSB als organisatie grootschalig betrokken is geweest bij misdaden tijdens de oorlog. In de realiteit ligt de verantwoordelijkheid voor veel daden tijdens de bezetting merendeels bij de Duitse bezetter, het College van Secretarissen-Generaal, Nederlandse ambtenaren en de Nederlandse Waffen-SS, en slechts in beperkte mate bij de leiding of leden van de NSB als geheel (Kampman, 2019).

3.2 Stigmatisering

Een studie van Van Der Molen et al. (2024) onderzocht de ervaringen van Nederlandse kinderen van NSB- en SS-leden tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. De bevindingen benadrukken de familiegeheimen en moeilijke leefomstandigheden die deze kinderen hebben ervaren en langdurige gevolgen van sociale uitsluiting (Van Der Molen et al., 2024)

Emotioneel gezien ervaarde deze kinderen angst in hun jeugd, terwijl ze als volwassenen vaak worstelden met schaamte, schuldgevoelens en verdriet (Van Der Molen et al., 2024). Dit had ook invloed op hun identiteitsontwikkeling, velen voelden zich onzeker over hun afkomst en hadden moeite om een stabiele persoonlijke identiteit te vormen (Van Der Molen et al., 2024). De studie pleit voor een vooroordeelvrije benadering, transparantie over het verleden respect voor de loyaliteit van kinderen naar hun ouders (Van Der Molen et al., 2024).

Stigma wordt gedefinieerd als het identificeren en beoordelen van individuen of groepen als onwaardig, wat leidt tot uitsluiting en afkeuring (Clark et al., 2022). Erving Goffman heeft in zijn werk 'Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity' (1986) een belangrijke bijdrage geleverd aan de theorie van stigma. Hij definieert stigma als een kenmerk dat iemand als minderwaardig identificeert in de ogen van anderen, dat kan leiden tot sociale afkeuring en uitsluiting (Goffman, (1986). Hij introduceert het concept van 'spoiled identity', en stelt stigma invloed heeft op hoe mensen door anderen worden waargenomen en zichzelf identificeren, dit stigma wordt geïnternaliseerd (Goffman, 1986).

Het artikel van Clark et al. (2022) stelt dat familie verhalen sociale constructies zijn waar stigma en geheimen worden overgegeven. 'Courtesy stigma' verwijst naar de schaamte die zich uitbreidt naar familieleden van de gestigmatiseerde persoon, waardoor zij ook geconfronteerd worden met sociale sancties zoals uitsluiting (Clark et al., 2022). In de context van het onderzoek betekent dit dat nakomelingen van vermeende collaborateurs zich kunnen schamen vanwege de stigmatisering van hun ouders, en vrezen dat deze negatieve percepties ook op hen van toepassing zijn. Deze schaamte betreft hun verlangen om niet geassocieerd te worden met de 'foute' eigenschappen die aan hun ouders worden toegeschreven.

Familiegeheimen ontstaan volgens dit onderzoek als beschermende mechanismen tegen dit stigma en kunnen worden gebruikt om schaamte te reguleren (Clark et al., 2022).

Gestigmatiseerde mensen ontwikkelen vaak strategieën om met hun stigma om te gaan, zoals proberen het stigma te verbergen, zich aan te passen aanpassen aan sociale verwachtingen of het stigma bespreken om begrip te bevorderen (Goffman 1986; Clark et al., 2022; Van Der Molen et al., 2024). Uit onderzoek van Mitima-Verloop et al., (2024) voor het ARQ-kenniscentrum Oorlog, Vervolging en Geweld blijkt dat huidige negatieve morele oordelen vanuit de maatschappij verschillen over de vormen van vermeende collaboratie. Daden die direct leidden tot vervolging of door worden negatiever veroordeeld dan lidmaatschap van de

NSB uit economische motieven of relaties met Duitse militair (Mitima-Verloop et al., 2024). Het onderzoek stelt dat er geen significant negatief effect is gemeten op een oordeel over een fictieve buurman waarvan de ouders vermeende collaborateurs waren (Mitima-Verloop et al., 2024). Respondenten gaven wel aan dat ze het minder prettig zouden vinden als een politicus, basisschoolleraar, hoofdredacteur of burgemeester het kind van een collaborateur zou zijn (Mitima-Verloop et al., 2024).

3.3 Mentale problemen

Schreuder (1999), bijzonder hoogleraar in de Transgenerationele Oorlogsgevolgen aan de Faculteit der Medische Wetenschappen, sprak bij zijn aanvaarding van het ambt over 'Kinderen van de oorlog'. Hij verwees naar twee groepen: enerzijds de mensen die zelf als kind onder oorlogsomstandigheden hebben geleefd en daar negatieve gevolgen van hebben ervaren, en anderzijds de kinderen die na een oorlog zijn geboren en lijden onder de psychische gevolgen die voortkomen uit het trauma van hun ouders die door de oorlog zijn getroffen. Wat deze twee groepen met elkaar verbindt, is dat ze zijn opgegroeid onder extreme omstandigheden waarvan ze zich op dat moment niet bewust waren. Schreuder (1999) benadrukt dat het gebrek aan bewustzijn niet betekent dat deze kinderen geen last hebben gehad van die situaties. Hij stelt dat de gevolgen van deze ervaringen bekend moeten worden gemaakt om kinderen te helpen, waardoor de kans op het ontwikkelen van latere psychische problemen verminderd kan worden Schreuder (1999)

Er zijn verschillende studies (Lifton, 2001; Schreuder et al., 1993) die aantonen dat extreme omstandigheden in de jeugd kunnen leiden tot psychische problemen later in het leven. Daarnaast toont het onderzoek van Kostova en Matanova (2024) dat trauma's worden doorgegeven van moeder op kind door extreme leefomstandigheden, ook wel intergenerationeel trauma genoemd. In het verleden is er vooral onderzoek gedaan naar intergenerationele oorlogstrauma's aan de kant van de slachtoffers (Aarts, 1994). Een studie uit 1994 door Aarts toonde aan dat getraumatiseerde ouders vaak over hun verleden zwegen, wat leidde tot mentale problemen bij hun kinderen, met name op het gebied van identiteit en zelfvertrouwen. Aarts (1994) stelt dat deze problemen zich uitbreidden naar het sociale leven. Deze mensen kregen later in hun leven moeite met relaties, verhoudingen tot de maatschappij

en autoriteit, en ontwikkelden mentale problemen zoals depressie en angststoornissen (Aarts, 1994).

3.4 Spanning recht op informatie versus recht op privacy

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) wet erkent de rol van archieven voor archiveringsdoeleinden in het openbaar belang. Archieven vervullen een cruciale maatschappelijke functie als instituties van ons collectieve geheugen, waarin belangrijke informatie wordt verzameld en bewaard (Friedewald et al., 2025). Er bestaat echter een dilemma tussen toegankelijkheid voor de samenleving en privacy voor individuen (Friedewald et al., 2025). Gegevensbescherming is vaak de reden voor het afwijzen van verzoeken om toegang tot gesloten archiefstukken (Friedewald et al., 2025). In een artikel onderzoeken Friedewald et al. (2025) de spanningen tussen de openbare toegang tot archieven en de regelgeving van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Met de opkomst van privacywetgeving, zoals de AVG, wordt de toegankelijkheid van recente archiefdocumenten die gevoelige persoonlijke gegevens bevatten beperkt (Friedewald et al., 2025). Binnen het kader van archivering in het openbaar belang zijn er uitzonderingen op individuele rechten zoals verwijdering en inzage, zolang deze rechten niet in strijd zijn met de archiveringsdoelen (Friedewald et al., 2025). De wetgeving legt een sterke nadruk op waarborgen voor individuen, archieven dienen technische en organisatorische maatregelen te nemen om persoonsgegevens te minimaliseren en adequaat te beschermen (Friedewald et al., 2025). Het artikel benadrukt dat de relatie tussen databescherming en toegang tot archieven dynamisch is, wat vraagt om contextuele benaderingen bij beslissingen over toegang (Friedewald et al., 2025).

3.5 Bestaand onderzoek

Het ARQ-kenniscentrum oorlog, vervolging en geweld heeft onderzoek gedaan naar de huidige nawerking van vermeende collaboratie in Nederlandse families na de Tweede Wereldoorlog (Mitima-Verloop et al., 2024). Dit onderzoek geeft ook een aandacht aan de openbaarmaking van het archief dat op dat moment nog niet gerealiseerd was en nog niet bekend was rondom het brede publiek. Het onderzoek stelt dat openbaarmaking van het archief interesse wekt in de maatschappij en dat dit bij nakomelingen van vermeende

collaborateurs verschillende reacties oproept (Mitima-Verloop et al., 2024). Voor vele families roept de openbaarmaking interesse op om het archief in te zien, er is behoefte naar ondersteuning en online inzage van de dossiers. Het onderzoek stelt dat de openbaarmaking een belangrijke stap kan zijn in het verwerken van het verleden (Mitima-Verloop et al., 2024). Aan de andere kant heerst er ook negatieve reacties op deze openbaarmaking. De respondenten geven aan angst te ervaren, voornamelijk voor mogelijke negatieve reacties uit de samenleving (Mitima-Verloop et al., 2024). Zowel jongere als oudere participanten vrezen dat zij worden afgerekend op het verleden, bijvoorbeeld tijdens sollicitaties, in verzorgingstehuizen of zelfs thuis belaagd zullen worden (Mitima-Verloop et al., 2024). Hoewel sommigen erkennen dat deze angsten niet altijd realistisch zijn, blijven zij hiermee worstelen (Mitima-Verloop et al., 2024). De angst wordt vaak gekoppeld aan een gevoel van controleverlies, omdat zij nu nog zelf kunnen bepalen wat zij delen maar na de openbaarmaking constant hiermee geconfronteerd kunnen worden (Mitima-Verloop et al., 2024).

3.6 Probleemstelling

De openbaarmaking van de namenlijsten uit het CABR-archief heeft geleid tot een hernieuwde discussie over de spanning tussen recht op openbaring en recht op privacy (Huygens Instituut, 2024). Enerzijds pleiten oorlogsinstellingen en historici voor volledige transparantie om historische waarheden te onthullen en vooroordelen te bestrijden (Oosterom, 2025; NIOD, 2025). Anderzijds maken de nakomelingen zelf en de Autoriteit Persoonsgegevens zich zorgen over privacy schendingen en de sociale en mentale impact door de gevoeligheid van de informatie van deze dossiers (Oosterom, 2025; NIOD, 2025).

Het is te verwachten dat mensen terughoudend zijn in de communicatie over hun familieverleden uit angst voor stigmatisering. De openbaring kan ervoor zorgen dat ze geconfronteerd worden met een verleden van hun familie vol taboes en geheimen dat invloed kan hebben op hoe ze zich verhouden tegenover anderen en henzelf. Het is belangrijk om te begrijpen hoe deze mensen met hun familiegeschiedenis omgaan een tijd waarin informatie steeds toegankelijker en vanzelfsprekend wordt. Dit onderzoek raakt aan verschillende disciplines, geschiedenis, psychologie en sociologie. Het vraagt om een integratie van

disciplines, een benadering waarbij we niet alleen kijken naar het belang van openbaring van feiten uit het verleden, maar ook naar de sociale en mentale gevolgen daarvan voor latere generaties. Dit onderzoek heeft zich gericht op de vraag:

Hoe verhouden nakomelingen van mensen die tijdens de tweede wereldoorlog collaboreerde zich met de spanning tussen het recht op informatie van de samenleving en hun eigen recht op privacy in Nederland?

- a. Op welke manier ervaren nakomelingen een verantwoordelijkheidsgevoel over het verleden van hun voorouder?*
- b. Wat zijn de specifieke zorgen van nakomelingen over de openbaarmaking van het CABR-archief?*
- c. Hoe beïnvloeden deze zorgen hun bereidheid om informatie te delen over het verleden van hun voorouders met de samenleving?*

4. Methode

Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een kwalitatieve onderzoeksstrategie, dit houdt in dat de focus is gelegd op de ervaringen en interpretaties (Clark et al., 2021). De complexiteit van het verhouden tot dit verleden en de kijk op de spanning tussen privacy en openheid is vastgelegd door de ervaringen van deze groep te analyseren (Clark et al., 2021). Aan de hand van semigestructureerde interviews met negen respondenten is onderzocht wat deze ervaring precies inhoudt. De semigestructureerde interviews zijn afgenomen met een thema lijst. De respondenten kregen echter wel de ruimte vrij te vertellen. Er is voor deze methode gekozen vanwege de flexibiliteit die het bood in gesprekken, waardoor niet alleen bepaalde vragen werden gesteld, maar ook doorgevraagd kon worden op interessante of onverwachte antwoorden van respondenten (Clark et al., 2021) Voordat de interviews plaats vonden is er met ieder respondent een kennismakingsgesprek gevoerd over de telefoon. Hier is informatie gedeeld over het onderzoek, zijn er vragen gesteld en is er wederzijds vertrouwen opgebouwd. 7 van de 9 interviews zijn bij de respondent thuis uitgevoerd, dit gaf

hun een vertrouwd gevoel en veilige omgeving om vrij te praten. 2 respondenten zijn online geïnterviewd. De interviews zullen worden opgenomen (audio), zodat dit getranscribeerd kan worden en er transparantie is over de verkregen data (Clark et al., 2021).

4.1 Steekproef

De respondenten zijn Nederlanders die woonachtig zijn in verschillende provincies van Nederland. Ze vermenen nakomeling te zijn van iemand die tijdens de tweede wereldoorlog collaboreerde. Dit kan om verschillende vormen van collaboratie gaan, zoals werd beschreven in het theoretisch kader. De negen respondenten zijn geselecteerd op hun verschillen in soort collaboratie en hun overeenkomst in een nakomeling zijn van een vermeend 'fout' familielid. Om deze specifieke doelgroep te bereiken, is er samengewerkt met Stichting Herkenning. Deze organisatie brengt mensen met een collaboratiegeschiedenis bij elkaar en ondersteunt hen bij het verwerken van hun familiegeschiedenis. De respondenten zijn geworven via zelfselectie: geïnteresseerden konden zich vrijwillig aanmelden naar aanleiding van een oproep, gecommuniceerd via de stichting. Deze wervingsmethode wordt regelmatig toegepast in kwalitatief onderzoek, met name wanneer specifieke ervaringen of perspectieven centraal staan (Clark et al., 2021).

4.2 Ethische verantwoording

Door de gevoeligheid van het verleden van de respondenten zijn ethische overwegingen zeer serieus genomen. Alleen respondenten die zelf openstonden voor een gesprek zijn geïnterviewd, aangezien zij zichzelf vrijwillig konden aanmelden. Er is vanaf het begin open gecommuniceerd over het doel van het onderzoek en over de manier waarop hun gegevens zouden worden beschermd. De getranscribeerde interviews en verzamelde persoonsgegevens zijn tijdens het onderzoek opgeslagen in een beveiligd document en uitsluitend gebruikt voor onderzoeksdoeleinden. Na afronding van de analyse zijn deze gegevens, samen met de geluidsopnames, apart opgeslagen op een USB-stick die zich bevindt in een kluis en volledig verwijderd van een computer. Aangezien privacy een centraal thema vormt binnen dit onderzoek, is hier tijdens het gehele proces extra rekening mee gehouden. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen, zijn zo min mogelijk beschrijvende gegevens gepubliceerd. Informatie over de woonomgeving van de deelnemers zijn daarom ook niet

gedeeld. Respondenten konden vooraf kiezen voor een pseudoniem, er is hiervoor gekozen om de verhalen een persoonlijk karakter te geven zonder de identiteit prijs te geven. In dit onderzoek is alleen de leeftijd en het bijbehorende collaboratieverleden van de respondenten vermeld. De getranscribeerde interviews zijn via een aparte bijlage gedeeld met de beoordelaar.

Voorafgaand aan elk interview zijn de rechten van de respondenten besproken, waarna zij een *informed consent-formulier* hebben ondertekend (zie bijlage). Het was nadrukkelijk niet de bedoeling van dit onderzoek om diep in te gaan op psychische problematiek. Hoewel dit onderwerp soms ter sprake kwam, vormde het geen kernonderdeel van het onderzoek. Deze keuze is gemaakt uit respect voor de persoonlijke grenzen van de deelnemers en vanwege het gebrek aan klinische expertise. Er werd wel gesproken over de impact van het collaboratieverleden op de thuissituatie en over het belang van het kennen van de waarheid in het verwerken van intergenerationeel trauma, thema's die direct aansluiten bij de centrale onderzoeksvraag.

4.3 Data-analyse

Totaal hebben negen interviews 12 uur aan data opgeleverd. De verkregen data is geanalyseerd met behulp van thematische analyse, wat inhoudt dat patronen en thema's binnen de interviewtranscripten geïdentificeerd zijn (Clark et al., 2021). Door deze benadering is inzicht verkregen in gemeenschappelijke ervaringen en unieke perspectieven binnen de groep (Clark et al., 2021). Aangezien de steekproef negen respondenten bevat, moet dit onderzoek voorzichtig zijn met bevindingen generaliseren naar de gehele populatie. Het doel van deze studie is geweest om te kijken naar hoe deze specifieke groep mensen de spanning ervaren en die kunnen verschillend zijn.

4.4 Operationalisering

In dit onderzoek zijn zes centrale concepten geoperationaliseerd op basis van thematische categorieën binnen de interviews. Het eerste concept, opgroeisituatie van de respondent, werd onderzocht aan de hand van vragen over de thuissfeer, de band met ouders, onderlinge gezinsrelaties, emotionele verbondenheid en de mate waarin er binnen het gezin gesproken werd over de oorlog en het familieverleden. Het tweede concept 'collaboratiegeschiedenis' ging over de kennis van respondenten over het collaboratieverleden van (groot)ouders. Het

derde concept betreft de ‘verhouding van de respondent tot het collaboratieverleden’, waarbij thema’s als verantwoordelijkheid, schaamte en sociale stigma’s (waaronder *courtesy stigma*) centraal stonden. Vervolgens werd onderzocht welke zorgen respondenten hebben over openbaarmaking van het CABR. Hierin kwamen zorgen over privacy, mogelijke negatieve gevolgen voor henzelf of hun familie, en kritiek op de wijze van uitvoering van de openstelling naar voren. Tot slot werd het belang van het recht op informatie besproken, waarbij respondenten reflecteerden op de maatschappelijke waarde van openbaarheid en hun persoonlijke gevoelens bij de spanning tussen transparantie en bescherming van privacy.

5. Resultaten

Voordat wordt ingegaan op de analyse van de interviews, worden de respondenten kort geïntroduceerd. Deze beschrijvingen bevatten geen herleidbare persoonsgegevens, maar bieden context het type familiegeschiedenis met betrekking tot collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

5.1 Collaboratiegeschiedenis

Paloma’s (62) vader kwam uit een anarchistisch gezin dat tijdens de oorlog onderdak bood aan Joodse onderduikers. Als tiener moest hij ergens anders wonen en zwierf hij uiteindelijk rond, wat diepe impact op hem heeft gemaakt. Hoewel hij betrokken was bij verzetsactiviteiten, vond hij dat deze niet opwogen tegen het leed dat hij had ervaren.

Paloma’s moeder groeide in een gezin met NSB-sympathieën, sommige familieleden en haar vader waren lid van de NSB. Op 18-jarige leeftijd verliet zij het ouderlijk huis vanwege conflicten over politieke overtuigingen. Later verloofde zij zich met een Joodse man die in 1942 werd opgepakt tijdens een rit met het openbaar vervoer en later in het concentratiekamp Mauthausen om het leven kwam.

Chris (50) komt uit een familie met een complexe oorlogsgeschiedenis. Zijn grootmoeder had een korte relatie met een Nederlandse militair die vocht aan de kant van de Duitse bezetter. Toen zij zwanger bleek te zijn, verliet hij haar en stichtte elders een gezin. Chris zijn vader groeide op zonder zijn ouders, voornamelijk bij zijn grootouders en andere familieleden, deze omstandigheden zorgden voor een instabiele jeugd. Er zijn aanwijzingen dat Chris zijn grootvader deel uitmaakte van de Nederlandse SS, en wellicht in een kamp heeft gewerkt waarvoor hij later een zware straf kreeg, hij moest namelijk twaalf jaar dwangarbeid verrichten in de mijnen.

Gerrit (62) zijn grootouders waren in 1935 al lid van de NSB. Zijn vader was veertien toen de oorlog begon en negentien toen deze eindigde. Hij begon in zijn jeugd bij de Jeugdstorm en meldde zich in 1943 uit nood en angst voor stigmatisering bij de verplichte arbeidsinzet, ging hij vrijwillig bij de Nederlandse Landstorm, een onderdeel van de Wehrmacht dat enkel binnen Nederland actief was. Hij dacht na zes maanden terug te kunnen keren naar het burgerleven, maar kreeg te horen dat hij zou moeten blijven “*Bis zum Ende des Krieges*”. Na de bevrijding werd hij veroordeeld tot 3,5 jaar gevangenisstraf, een periode die hij zelf als verlengde oorlogservaring beschouwde.

Desiree (64) groeide op zonder te weten wat haar vader had meegemaakt vóór hij met haar moeder een gezin startte. Hij bleek eerder getrouwd te zijn geweest. Pas na zijn overlijden ontdekten zij en haar moeder dat hij ook een zoon had uit dat eerdere huwelijk. Tijdens haar jeugd vertelde hij soms verhalen over de oorlog die zowel op collaboratie als op slachtofferschap konden wijzen. Desiree herinnert zich een foto van hem in een onbekend uniform, waarvan klasgenoten zeiden dat ze zich daar niet trots op hoefde te voelen. In het archief liggen twee dossiers over hem.

Sofie's (53) grootvader verkocht goederen door aan Duitse militairen, waaronder spullen die hij van Joodse mensen opkocht. Hij onderhield vriendschappen met twee SS-officieren en wist zo een vermogen op te bouwen. Tegen het einde van de oorlog bezat hij zeven huizen in Leeuwarden, waarvan vijf panden afkomstig bleken van Joodse eigenaren. In de rechtszaak na de oorlog ontkende hij daarvan op de hoogte te zijn, al stelde een tussenpersoon dat hij dat wel wist. Op 8 mei 1945 werden Sofie's grootouders gearresteerd en geïnterneerd, haar opa verbleef waarschijnlijk in kamp Amersfoort. Hun dochters, Sofie's moeder en tante verbleven een half jaar in een kindertehuis die ze zelf ook een kamp noemden, totdat hun moeder hen een half jaar later ophaalde. Hun vader overleed aan de omstandigheden van de internering in 1948, 2 maanden voor zijn officiële vrijlating.

Dennis' (81) grootvader was predikant en schreef tijdens de bezetting een religieus-politiek boek, waarvoor hij werd veroordeeld. Zijn vader was lid van de NSB, werkte als Transportkommandant binnen de Wehrmacht en was actief binnen de WA en het Nederlands Arbeidsfront. In 1939 werd hij als dienstplichtig militair opgeroepen voor het Dertiende en Zestiende Regiment Infanterie in Kamp Amersfoort. Volgens archiefstukken verrichtte hij ook

wervingswerk voor de Duitsers, en ontving Dennis zijn moeder Duitse militairen aan huis. Na de bevrijding werd zijn vader op 12 mei 1945 gearresteerd en verbleef hij dertig maanden in Kamp Amersfoort. In die periode zocht Dennis' moeder toenadering tot de Canadese bevrijders. Toen zijn vader na de internering terugkeerde, bleek Dennis' moeder zwanger te zijn van een dochter die biologisch niet van hem kon zijn.

Helena's (45) familie was geen lid van de NSB, maar haar opa werkte tijdens de oorlog als filmmaker voor de Duitse bezetter. In 1942 bood hij via een sollicitatiebrief zijn diensten aan en werd vervolgens ingezet om propagandamateriaal te maken over het nazistische concept *Lebensraum*, onder andere in Oost-Polen. Na de oorlog raakte hij geïnterneerd en zat hij drie jaar vast. Zijn zus werkte als secretaresse voor de Sicherheitsdienst in Tilburg. Samen met Helena's oma onderhield ze seksuele relaties met Duitse militairen die zij ontvingen tijdens feesten. Helena's vader was destijds een jong kind en maakte deze situaties van nabij mee. Haar oudtante werd na de oorlog veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf, vermoedelijk vanwege haar collaboratie en het actief aangeven van onderduikers.

Maartens (62) opa, oma en vader waren lid van de NSB. In 1940 volgde zijn vader hij een politiek opleiding in München, die later een Waffen-SS-opleiding bleek te zijn. Hij maakte de opleiding vrijwillig af en keerde daarna terug naar Nederland en werd politieman bij de nationaalsocialistische Staatspolitie ('Schalkhaarders'). Hij werkte mee aan razzia's en het opsporen van onderduikers, en werd later opperwachtmeester in kamp Westerbork. Na het laatste transport werd hij bewaker bij de Ordnungspolizei in Groningen, waar hij onderdeel was van het beruchte Scholtenhuis. Na de oorlog zat hij drie jaar geïnterneerd, maar werd in 1948 vrijgelaten zonder veroordeling.

JM's (66) grootvader werd begin jaren 30 lid van de NSB. Hij was notaris, ambitieus en mogelijk een vertrouweling van Mussert. In 1939 kwam hij om bij een ongeluk op weg naar een NSB-bijeenkomst. Zijn weduwe bleef achter met drie jonge kinderen. Na zijn dood sloot JM's oma zich aan bij de NSB, op aanraden van partijgenoten die hulp aanboden. JM's moeder werd in 1942 geplaatst in Heythuysen, een internaat waar meisjes werden voorbereid op een rol als SS-levenspartner. Tot Dolle Dinsdag zag ze haar moeder alleen tijdens vakanties. Na de oorlog zat JM's oma in heropvoedingsdetentie; de hereniging met haar

kinderen volgde pas in 1947. In 1949 hertrouwde ze met een gewelddadige oud-NSB'er. JM's moeder vertrok zodra ze financieel op eigen benen kon staan

5.2 Thematieke analyse

Uit de interviews komen zes thema's naar voren die inzicht geven in hoe de respondenten omgaan met de spanning tussen het recht van de samenleving op informatie en hun eigen recht op privacy. Deze thema's weerspiegelen de gedeelde ervaringen, zorgen en afwegingen van de respondenten. Elk thema wordt geïllustreerd met uitspraken en ervaringen van specifieke respondenten. De thema's zijn opgebouwd in een logische volgorde, waarbij eerst wordt ingegaan op de persoonlijke en familiale context waarin de respondenten opgroeiden, gevolgd door de communicatie over het verleden in het gezin, de impact op de mentale gezondheid, hun houding ten opzichte van dit verleden, de zorgen over openbaarheid van het CABR-archief, en ten slotte de bredere reflecties op de spanning tussen openheid en hun eigen privacy. Deze opbouw maakt het mogelijk om zowel de persoonlijke als maatschappelijke dimensie van de thema's te belichten.

5.2.1 Familiedynamiek en loyaliteit

De opgroeisituatie van de respondenten wordt gekenmerkt door een onderliggende emotionele complexiteit, waarin loyaliteit aan ouders en beperkte emotionele beschikbaarheid een grote rol spelen. Hoewel materiële omstandigheden vaak stabiel of zelfs welvarend waren, ontstonden er spanningen door psychische belasting van ouders, prestatiedruk of onveiligheid. In meerdere verhalen is sprake van het internaliseren van problemen: gevoelens van ongemak, verdriet worden omgezet in aanpassing of zelftwijfel. De wens om een goede zoon of dochter te zijn, laat zien hoe sterk de loyaliteit is richting de ouders.

Sofie groeide op in een materieel stabiel gezin. Haar moeder stond er in de opvoeding grotendeels alleen voor vanwege de afwezigheid van haar man, die veel werkte. Vanaf jonge leeftijd ontwikkelde Sofie een sterke gevoeligheid voor de stemming van haar moeder. Rond haar achtste werd zij zich bewust van spanningen in het gezin, met name van het verdriet en de eenzaamheid die zij bij haar moeder waarnam. *“Dat ze er eenzaam uitzag. En een soort bedrukt. En dat raakte mij heel erg, dat heeft me altijd geraakt, want ik hield ontzettend veel van mijn moeder, nog steeds, en... Ja, dat is verdrietig als iemand van wie je houdt zo ergens door bedrukt wordt.”* Haar verhaal laat een diepe emotionele verbondenheid zien, gepaard met loyaliteit en een vroege psychische belasting. Ze beschrijft hoe ze zich naast haar moeder

positioneerde in een gedeeld isolement. *“Dus ik heb haar altijd graag willen redden denk ik. Dat heeft ook impact gehad natuurlijk op mij. Dus ik denk achteraf gezien, maar dat kan ik, nu er zoveel gebeurd is en ik dat hele geheim heb ontrafeld, kan ik dat ook helderder zien, maar ik denk dat ik een soort van als ik naast haar ben gaan staan in een soort isolement, en ik heb wel daardoor altijd in mijn leven gevoeld van: ‘Er is ook iets met mij.’”* Hierdoor is dit verdriet van haar moeder niet enkel als iets van de ander, maar ook als iets van haarzelf geworden.

Gerrit beschrijft zijn jeugd als harmonieus, met een vader die een succesvol bedrijf runde. Toch lag er onder de oppervlakte een duidelijke prestatiedruk *“De druk om te presteren was voelbaar.”*, verbonden aan de ambitie van zijn vader om na de oorlog de familienaam te herstellen en een gerespecteerde maatschappelijke positie op te bouwen. In zijn reflectie wordt zichtbaar hoe het streven naar ‘goed burgerschap’ en maatschappelijke erkenning werd doorgegeven aan hem en zijn broers. *“Mijn broers en ik moesten een goede opleiding hebben, koste wat kost. Dat had achteraf te maken met de rehabilitatie van mijn vader, zijn zeg maar levensproject. Zijn zonen moesten het goed doen, en het moest gewoon net zoals voor de oorlog een goede en welvarende familie worden.”* Goed opgeleide mensen, en goede burgers worden, zo lees ik het hoor, vooral die dwang. Deze druk werd ervaren als een vorm van dwang, maar tegelijkertijd toont Gerrit begrip voor de motieven van zijn vader, en verwoordt hij dit met respect en loyaliteit. *“Met m'n vader kon je gewoon goede gesprekken hebben. Ja, er is ook een intelligente man. Met heel veel levenswijsheid natuurlijk. Tegen wil en dank opgedaan”*

Helena groeide op in een gezin dat werd gedomineerd door haar vader, die zij typeert als een psychisch gewelddadig. *“Hij heeft ons echt, dat heb ik volgens mij ook gezegd echt psychisch ook heel zwaar mishandeld. Hij was echt een tiran”*. De situatie thuis was voor haar en haar moeder belastend *“... en mijn moeder heeft ons proberen te beschermen. Zij ging gewoon onderdoor aan die man.”* Hoewel Helena spreekt van mishandeling, uit ze in haar verhaal ook een vorm van begrip: het gedrag van haar vader wordt achteraf in verband gebracht met trauma's die voortkwamen uit de oorlog. *“Echt ook getekend dus door de oorlog, maar dat wist ik toen nog niet uhm.”* Deze verwijzing laat zien hoe intergenerationele ervaringen van geweld en verlies doorwerken, zonder dat deze in de kindertijd zelf benoemd of begrepen werden.

Chris beschrijft zijn jeugd als materieel comfortabel en overwegend positief. *“Het was uhm uh het was leuk thuis, hadden altijd goed te eten, goed in de kleren. We gingen drie keer per jaar op vakantie. Het was allemaal uhm fijn thuis.”* Hij benadrukt meerdere keren dat er goed voor hem gezorgd werd. Tegelijkertijd laat zijn formulering zien dat deze positieve beschrijving ook voortkomt uit loyaliteit, met name naar zijn inmiddels overleden vader. *“Ja, ik zeg dat ook omdat mijn vader d'r niet meer is, dus ik wil niet die het kwaadspreken over hem. Het heeft altijd z'n best gedaan, maar hij heeft zelf nooit een gezins uh situatie gekend.”* Chris erkent dat de situatie niet altijd eenvoudig was, zijn vader had zelf nooit een gezinsleven gekend, maar wil zijn vaders inzet te benadrukken. Hij laat hier zijn dat hij loyaal is aan zijn vader, en hem wil beschermen in hoe hij afgeschilderd wordt.

JM's verhaal laat zien hoe loyaliteit gepaard kan gaan met verwarring. Als kind ervaarde hij het contact met zijn moeder als belastend en voelde hij zich veiliger bij zijn oma en buurvrouw. Pas later kon hij benoemen wat hij bij zijn moeder miste: *“Het woord wat ik er nu voor heb is veiligheid.”* Zijn ouders leken emotionele tekorten te ontkennen. *“Volgens mijn moeder hadden wij niks te klagen, want wij hebben een vader. Volgens mijn vader hadden wij nooit iets te klagen, want wij hebben tenminste een moeder.”* JM spreekt ook met empathie voor zijn moeder *“Ze heeft echt vreselijk haar best gedaan hoor.”* Zijn verhaal weerspiegelt een loyaliteit die blijft, ondanks gevoelens van onveiligheid en gemis.

5.2.2. Communicatie over het verleden

Een terugkerend thema is de aanwezigheid van een zwijgcultuur binnen het gezin, vooral rondom gevoelige onderwerpen zoals het oorlogsverleden en de familiegeschiedenis. Deze zwijgcultuur heeft bepaald hoe informatie over het verleden werd overgedragen, en hoe de respondenten zich als kind en volwassene tot hun familie en anderen verhielden. Dennis beschrijft een omgeving waarin zwijgen de norm was. *“Mijn ouders zwegen, mijn opa en oma zwegen van vaders en moeders kant, ooms en tantes zwegen, dus ik wist niks, ze praten gewoon niet, dat is mijn jeugd.”*

Paloma geeft aan dat er eerder een gevoel van openheid was, maar dat dit later herzien werd toen ze beseftte hoeveel er eigenlijk niet werd besproken: *“Dus als je mij vijf jaar geleden had gevraagd, hoe praatten jullie thuis over oorlog? Ik heb het heel vaak gezegd; Oh, dat is dus heel open en prima. [...] Hallo, het was gewoon wel de helft van 't*

verhaal [...] En daar ben ik dus nu pas later achter gekomen.... Toch ook helemaal niet over gepraat.” Paloma’s reflectie laat zien hoe zwijgen ook kan worden erkend als vanzelfsprekendheid. Het laat zien dat het ontbreken van gesprek niet per se als gemis werd ervaren in de kindertijd, maar pas later zwijgen is gezien.

Chris zijn verhaal brengt zwijgen juist naar voren. Vragen over familie werden niet beantwoord, maar afgedaan met non-verbale signalen. *“Kijk, hij kon het niet over praten, hij kon het niet. En dan kreeg ik een boze blik van mijn moeder. Nou ja, en als je dat een paar keer doet dan, dan wordt dat de code thuis.”* Het zwijgen werd bij hem vanzelfsprekend in het gezinsleven en bepaalde zijn gevoel van veiligheid, hij miste te veel informatie over zijn familie. *“Voor mij was alles en iedereen was onveilig.”* Volgens hem heeft dit ertoe geleid dat hij behoefte heeft aan controle en zelfbeschikking. *“Ik heb altijd controle over de dingen. Ik heb altijd regie. Je kan mij een geheimpje waren.”* Chris zijn behoefte aan regie lijkt voort te komen uit een jeugd waarin informatie werd onthouden en waarin hij zich moest aanpassen in een onduidelijke wereld.

Ook Gerrit benoemt een moment waarop het zwijgen zichtbaar wordt wanneer hij vragen stelde aan zijn vader die te dicht bij een verzwegen periode kwamen. *“Ik zeg oh, jij hebt bij het bureau gewerkt toen je 17 was en in 1948 ben je bij **** begonnen. Wat heb je in die tussentijd dan gedaan? [...] Dat was het moment dat hij echt uh heel afwerend werd.”* Hier komt naar voren dat het doorbreken van stilte op weerstand kan stuiten. Gerrits nauwkeurigheid en zijn behoefte aan chronologische duidelijkheid (*“dat is een afwijking van mij”*) is zijn manier om grip te krijgen op wat verzwegen is. Bij deze respondenten heeft het zwijgen een grote invloed gehad op hun gevoel van veiligheid, kennis over familieverbanden en hun kennis over het verleden. In sommige gevallen heeft dit er bij respondenten toe geleid dat ze hun jeugd zijn gaan herinterpreteren, een actieve zoektocht zijn gestart naar ontbrekende informatie of een voorkeur hebben voor regie, controle in hun dagelijks leven.

5.2.3 Houding tot het collaboratieverleden, schaamte, erkenning, loyaliteit, angst voor stigmatisering

De innerlijke worsteling van de respondenten staat hier centraal: hoe verhouden zij zich tot het oorlogsverleden van hun voorouders? Thema’s als schaamte, morele afwegingen, erkenning van verleden komen aan bod. De angst voor stigma, zelfstigma en de erkenning van

het hedendaags stigma speelt een sleutelrol waarop zij verantwoordelijkheid voelen of juist afstand willen nemen.

Panoma reflecteert open op de spanning tussen distantiëren en acceptatie van haar familiegeschiedenis. Ze stelt: *“Je kan daden veroordelen, maar pas op met mensen te veroordelen.”* Deze uitspraak vormt de kern van haar morele benadering; zij keurt het NSB-lidmaatschap van haar opa af, maar zoekt tegelijkertijd naar menselijkheid in zijn handelen. Ze probeert in hierin de nuance te vinden. Tegelijkertijd worstelt Panoma met haar eigen identificatie. Ze erkent verwantschap: *“Het is ook net zo wie ik ben als die andere kant.”* Toch was er jarenlang een *“schotje in mijn hoofd”*, om die familiegeschiedenis niet toe te laten. Hoewel zij geen verantwoordelijkheid ervaart *“Ik voel me daar absoluut niet verantwoordelijk voor”*, benoemt zij wel de erfelijke lading van identiteit: *“Het is een kwart van m’n genen.”* Ze voelt bovendien de sociale noodzaak tot balans: eerst het goede noemen, namelijk mijn vaders verleden noemen en dan pas ruimte maken voor het ‘foute’ stuk: *“Als ik dat nou maar verteld heb... dan kom ik eraan toe om die NSB-opa te zeggen. En dat moet er gewoon van af”*

Desiree’s verhouding tot het collaboratieverleden is complex en gelaagd. Ze gebruikt humor om luchtig om te gaan met het onderwerp, zoals wanneer ze zegt: *“Als hij echt heel fout was, ja, dan heb ik natuurlijk prachtig wraak genomen door zeven jaar met een gitzwarte man in een relatie te hebben.”* Toch volgt al snel een erkenning van schaamte en gêne, zichtbaar in haar zwijgen tegenover een vriendin. *“Ik heb geen zin om nou met haar ook nog eens even over het discutabele oorlogsverleden van m’n vader te gaan zitten praten.”* Op de vraag of ze zich schaamt, antwoordt ze uiteindelijk: *“Ik ga mezelf nu tegenspreken, merk ik. Dat ik me dan toch wel voor hem schaam. Als die heel fout is geweest, alhoewel ik daar niks aan kan doen.”*

Sofie maakte zich eerst geen zorgen over het stigma dat nog steeds rust op het (klein)kind zijn van een collaborateur. Een opmerking van haar broer *“het kan je carrière schaden”* brengt haar in verwarring. *“Toen las ik dat artikel, van dat één op de vijf Nederlanders vindt dat kinderen van NSB’ers geen openbare functie zouden mogen hebben... geldt dat dan ook voor mij als kleinkind?”* Sofie verteld dat ze zich wel bewust is van deze impact *“Als iemand nou in de krant zou zetten morgen, zonder mijn toestemming; haar opa is behoorlijk rijk geworden*

aan het verkopen van spullen aan de Duitsers.’, weet ik natuurlijk niet of ik dat zo leuk zou vinden.”

Helena neemt een uitgesproken en moreel scherpe houding aan ten opzichte van het collaboratieverleden van haar familie. Waar andere respondenten soms zoeken naar nuance of verzachting, is Helena daar stellig over: *“Het is natuurlijk een schande. Schandelijk wat ze hebben gedaan. Mijn opa en oma schandelijk. En die tante, echt schandelijk, moet echt aan de schandpaal.”* Ze spreekt haar familieleden hardop en moreel veroordelend toe en noemt hun gedrag niet alleen fout, maar ook iets waarvoor ze publiekelijk gestraft hadden mogen worden: *“Nou ja, ze verdienen rotte tomaten.”* In haar verhaal is geen sprake van schaamte over haar afkomst, maar juist van morele verontwaardiging over het gebrek aan verantwoordelijkheid binnen haar familiekring: *“Ik ben de enige die de schuld op zich lijkt te nemen of die ervoor uitkomt en dat... dat is wel raar vind ik.”* Ze wijst ook het zwijgen en wegstoppen binnen de familie resoluut af: *“Dat dat helemaal is verzwegen is, is niet oké.”* Door zich juist niet loyaal op te stellen naar haar verwanten, maar hen openlijk te bekritisieren, positioneert Helena zichzelf als iemand die de collectieve stilte doorbreekt. Ze neemt afstand van de gebruikelijke verklaringen of vergoelijkungen die anderen geven, zoals: *“Ze konden niet anders. Ja, bla bla bla bla bla.”* Haar woorden benadrukken niet alleen haar afkeer van het familieverleden, maar ook haar overtuiging dat het benoemen ervan moreel noodzakelijk is.

5.2.4 Zorgen over de gevolgen van de openstelling van het CABR

Verschillende respondenten hebben zorgen geuit over de gevolgen van de openstelling van het CABR-archief. Deze zorgen hebben vaak betrekking op persoonlijke privacy, sociale stigmatisering en het gevoel van machteloosheid ten aanzien van publieke blootstelling van hun familiegeschiedenis. Chris is hierin uitgesproken: *“Het gaat in clash met mijn privacy. Ja kijk, ik ga hier niet het slachtoffer uithangen of mijn familie verdedigen, want dat zijn niet de slachtoffers. Ja het zijn oorlogsgetroffenen, maar geen oorlogsslachtoffers. Maar het raakt wel mijn privacy.”* Zijn bezwaar is niet zozeer dat de informatie beschikbaar is, maar dat hij geen enkele zeggenschap heeft over de verspreiding ervan. *“Ik vraag er niet om en ik kan ook niks doen om het tegen te houden. Ik kan niet in bezwaar, maar als mijn buurman een verkeerd hekje zet, dan ga ik in bezwaar.”* Deze vergelijking laat zijn frustratie zien over het

ontbreken van juridische middelen tegen iets dat hij als een inbreuk op zijn levenssfeer ervaart.

Sofie worstelt met een vergelijkbaar dilemma. Zij erkent dat de feiten over haar grootvader historisch relevant kunnen zijn: *“Dus ik vind niet dat ik recht heb op privacy in de zin van, dat ik verborgen zou mogen houden dat mijn opa vijf huizen heeft opgekocht van voormalig Joodse eigenaren.”* Tegelijkertijd benadrukt ze de mogelijke impact van die openbaarheid. Voor haar draait de discussie minder om privacy in juridische zin, maar om het recht op veiligheid: *“Je hoopt dat mensen je daar niet de kop voor afhakken dat je opa iets fouts heeft gedaan.”* Gerrit uit een meer structurele zorg: hij vraagt zich af waarom juist deze dossiers wél publiek worden gemaakt. *“Nou, het zijn strafdossiers van mensen, maar waarom niet van andere delinquenten dan? Ja, misschien was je opa wel een zedendelinquent. Waarom wel strafdossiers van deze mensen, maar niet van andere delinquenten?”* Hieruit spreekt een gevoel van ongelijke behandeling en het idee dat de nazaten van collaborateurs op een bijzondere manier worden blootgesteld aan publieke beoordeling.

5.2.5 Kritiek op de vorm en uitvoering van de openstelling

Naast zorgen over de mogelijke sociale en persoonlijke gevolgen, is er onder de respondenten ook scherpe kritiek op de wijze waarop de openstelling van het CABR is gerealiseerd. Deze kritiek richt zich op fouten in het bronmateriaal, gebrek aan context, onzorgvuldige digitalisering en het niet begeleiden van kwetsbare groepen zoals laaggeletterden of ouderen. Maarten benoemt de onbetrouwbaarheid van de bronnen: *“Moeilijk is om van die stukken uit het archief een consistent verhaal te maken omdat die mensen hebben gelogen die erin schreven. Mijn vader ook gedaan. De mensen hebben gezwegen, de mensen hebben gebagatelliseerd.”* De openbaring van het CABR als 'waarheid' staat voor hem op gespannen voet met de feitelijke onvolkomenheden: *“Je gaat op zoek naar de waarheid, maar wat erin staat is heel vaak allesbehalve de waarheid.”* Zijn kritiek beperkt zich echter niet tot de inhoud van de dossiers. Ook de uitvoering van het digitaliseringsproject noemt hij *“onzorgvuldig”*: *“Ik vind het goed dat het openbaar wordt, maar ik ben tegen de manier waarop het gebeurt.”* Zijn grootste bezwaar is dat kwetsbare mensen, vaak ouderen, laaggeletterden of digibeten niet goed mee kunnen in dit proces. *“In Nederland zijn er drie miljoen mensen niet in staat om te lezen en te schrijven [...], dat zijn vaak de mensen die heel dicht bij deze materie verbonden voelen.”* Volgens Maarten ontbreekt er een overheid die

deze groepen ondersteunt: *“Er is geen dienstverlening voor beschikbaar [...] dat moet je organiseren.”* Ook Chris bepleit een zorgvuldiger systeem: *“Je kunt ook kiezen voor een systeem waarbij je aan moet tonen dat je familie bent.”* Hij noemt voorbeelden uit andere domeinen, zoals kentekenregistratie, waar de betrokkene geïnformeerd wordt wanneer iemand gegevens opvraagt: *“Als ik iemand een kenteken aanvraag, dan krijgt diegene er een bericht van.”* Volgens hem zou het CABR ook zo ingericht moeten worden dat enkel familie toegang heeft: *“Want ze kiezen ervoor dat alles openbaar moet zijn. En dat ja, ik begrijp de keuze niet.”*

Gerrit sluit zich daarbij aan, maar gaat verder in zijn kritiek op de praktische uitvoering. Hij wijst op ernstige fouten in de dossiers van zijn familie: *“Zelfs toen ik er fysiek was, zaten dingen van mijn oom en mijn vader dwars door elkaar. Digitaal is het helemaal misgegaan [...]. Mijn oom krijgt alles op zijn dak.”* Hij noemt de digitalisering *“heel ijverig, maar nauwgezet is het niet.”* Bovendien betwijfelt hij of de dossiers überhaupt geschikt zijn voor publieke raadpleging: *“Het zijn geen publiceerbare documenten. En het vereist ontzettend veel context om die informatie te begrijpen.”* De verantwoordelijkheid voor die context ligt volgens hem bij de overheid, die daarin tekortschiet: *“Er had een hele grote campagne voor moeten komen.”*

Samenvattend blijkt uit de interviews dat er bij nakomelingen niet zozeer verzet is tegen het principe van openbaarheid, maar tegen de manier waarop die openbaarheid momenteel gestalte krijgt. Het gebrek aan context, onzorgvuldige verwerking van data en onvoldoende ondersteuning voor kwetsbare mensen maken dat de openstelling eerder als bedreigend dan als bevrijdend wordt ervaren.

5.2.6 Hoe wonden helen: Het belang van openbaring

In dit laatste thema wordt duidelijk dat openbaarheid voor veel respondenten niet alleen een juridisch vraagstuk is, maar van belang is om een moreel kompas houden te houden in de Nederlandse samenleving. De wens om “te weten” wordt gekoppeld aan persoonlijke verwerking voor slachtoffers en daders en een herschrijving van de Nederlandse geschiedenis. Het gaat om het openleggen van wat door generaties heen verzwegen is, en daarmee om het stoppen van wat sommigen omschrijven als “etterende wonden”.

Sommige respondenten benoemen het belang van openbaarheid voor psychisch welzijn en intergenerationele verwerking. Helena spreekt over *“de etterende bult die niet wordt weggesneden”*, en over de verwoestende impact van oorlogstrauma's op haar familie: *“Die mensen zijn allemaal gestoorde mensen geworden [...] en al die kinderen. Ja, nou ja, mijn god.”* Voor haar is openbaarheid een noodzakelijke stap in het doorbreken van destructieve patronen die vaak stilzwijgend worden doorgegeven. Het kennen van de feiten, hoe pijnlijk ook, biedt volgens haar juist ruimte voor verwerking: *“Je weet wie hem heeft verraden [...] het verhaal wordt rond in plaats van open.”*

De waarde van weten als heling komt ook terug bij Sofie, die zich bewust emotioneel opstelt tegenover een tante om informatie los te krijgen over het lot van haar moeder. Ze beschrijft hoe persoonlijke gebeurtenissen haar het gevoel gaven dat *“een geheim zichtbaar wilde worden”*. De zoektocht naar waarheid is voor haar van belang geweest om te begrijpen hoe ze is zoals ze nu is, en waarom haar moeder zo was. Voor Gerrit geldt hetzelfde, de toegang tot archieven en dossiers kan bijdragen aan het begrijpen van hun eigen leven en familiegeschiedenis. Gerrit zegt hierover: *“Je begrijpt je eigen leven iets beter, zagezegd, waarom je zo bent als je bent.”* De maatschappelijke waarde van openbaarheid wordt breed erkend. Respondenten wijzen op het belang van een eerlijke geschiedschrijving waarin ook het handelen van *‘de foute kant’* volledig zichtbaar wordt. Maarten benadrukt dat er zonder actieve collaboratie *“geen 73% van de Joden in Nederland was vermoord”* en dat we daar iets mee moeten doen *“als we willen leren van de oorlog”*. Paloma benadrukt dit door te zeggen: *“Kennis moet altijd open zijn.”* Volgens haar moet zichtbaar worden wie wat heeft gedaan, ook als dat leidt tot ongemakkelijke waarheden: *“Misschien is het voor een paar mensen gewoon heel verdrietig. Maar ja, het is gewoon waar.”*

Tegelijkertijd is er besef dat openbaarheid niet vanzelfsprekend veilig voelt. Sofie verwoordt een spanningsveld tussen weten en privacy: hoewel ze vindt dat ze geen recht heeft *“om te verbergen dat mijn opa vijf huizen heeft opgekocht van Joodse eigenaren”*, benoemt ze ook haar angst voor maatschappelijke veroordeling. Haar reflectie draait uiteindelijk niet om het recht op privacy, maar op het recht op veiligheid: *“Je hoopt dat mensen je daar niet de kop voor afhakken.”* Ondanks deze zorgen zien veel respondenten openbaarheid niet als bedreiging, maar als noodzakelijke stap in persoonlijke en maatschappelijke reflectie. Dennis

zegt: *“Voor mij had het helemaal open gemogen [...] hoeveel mensen gaan er nou echt zoeken?”* Anderen benadrukken dat de archieven hoe dan ook een bron van kennis zijn, ook als het gaat om verdrietige of moreel complexe verhalen. De openbaarheid biedt ruimte aan nuance en historiciteit, ook als het leidt tot de erkenning van foute keuzes. Zoals Paloma stelt: *“Het was gewoon een foute keuze. En dat vind ik ook echt. Dus ik vind het fijn dat het debat milder wordt [...] maar we moeten dit blijven veroordelen.”*

6. Conclusie

Geen van de respondenten is principieel tegen een openbaring van deze archieven in het algemeen. Sommige respondenten hebben hun duidelijke zorgen en kritiek geuit over de openbaring. Er bestaat een brede bezorgdheid over de wijze waarop deze openbaarheid wordt vormgegeven. De kritiek richt zich op de betrouwbaarheid van de archiefstukken, waarin onjuistheden, leugens en onvolledigheden worden gezien. Zonder de juiste context kan deze informatie een misleidend beeld schetsen en leiden tot onterechte oordelen over het familielid. Vooral voor kwetsbare groepen, zoals ouderen, laaggeletterden en digibeten, ontbreekt passende begeleiding, het bieden van context en ondersteuning, wat de toegankelijkheid ernstig beperkt. De zorg leeft dat volledige openbaarheid zonder restricties het risico op stigmatisering en confrontatie vergroot. Respondenten pleiten dan ook voor meer zorgvuldigheid, bescherming van privacy en het waarborgen van iemands veiligheid.

De respondenten zien ook het belang van openbaarmaking van informatie. Voor sommige respondenten speelt vooral een moreel aspect: mensen moeten weten wat er is gebeurd voor de verwerking van ons verleden, en om te begrijpen wat foute keuzes zijn. Het openbaar maken van collaboratiegeschiedenissen wordt gezien als essentieel voor persoonlijke verwerking, intergenerationeel herstel en een eerlijker beeld van de Nederlandse geschiedenis. Het verbreken van het stilzwijgen over het verleden helpt hen familiepatronen te doorbreken en zo hun eigen identiteit beter te begrijpen. Tegelijkertijd ervaren sommigen spanning tussen het belang van openbaarheid en hun behoefte aan privacy of veiligheid. Er is angst voor maatschappelijke veroordeling, maar deze staat bij sommigen het besef van het maatschappelijk belang niet in de weg. Sommige respondenten benadrukken het belang van

transparantie, ook als dit leidt tot pijnlijke waarheden. Openbaarheid wordt uiteindelijk gezien als een noodzakelijke stap in heling en historische rechtvaardigheid.

Hoe verhouden nakomelingen van mensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerden zich tot de spanning tussen het recht op informatie van de samenleving en hun eigen recht op privacy in Nederland? De manier waarop deze groep met deze spanning omgaat, verschilt sterk. Sommige respondenten voelen nog altijd ongemak bij hun familiegeschiedenis en spreken hier niet of nauwelijks over met anderen. Anderen zijn inmiddels begonnen met het erkennen van dit deel van hun verleden, in een poging de beladenheid ervan te verminderen. Er zijn ook respondenten die dit proces al jaren geleden zijn aangegaan en inmiddels open over hun familieverleden praten, ondanks het stigma dat hierop rust. Deze uiteenlopende manieren van omgaan met het verleden vertalen zich ook in hoe respondenten aankijken tegen het CABR en de openbaarmaking ervan.

Wat alle respondenten met elkaar delen, is de ervaring van een 'kind van de oorlog' te zijn. Ze zijn opgegroeid met spanningen binnen het gezin en verwarring over het verleden, vaak veroorzaakt door een bewuste of onbewuste zwijgcultuur. Deze opgroeisituatie heeft invloed gehad op hoe zij in het heden omgaan met gevoelens van onmacht en het verlies van controle. Wanneer schaamte overheerst, of wanneer men het verleden liever niet openbaar ziet worden, is het voor sommigen moeilijk om zich hierover publiekelijk uit te spreken. Hierin speelt loyaliteit naar de ouder voor de meesten ook een rol. De openbaring kan zorgen voor gevoelens van onveiligheid, onmacht en geen controle hebben, wat vaak in hun jeugd ook van toepassing is geweest. Dit maakt het vraagstuk complex: het gaat om een groep mensen die is opgegroeid in moeilijke gezinssituaties en vaak te maken heeft gehad met mentale problematiek. De openbaarstelling kan zorgen voor het blootleggen van oude wonden, zoals gevoelens van onveiligheid en geen controle hebben. Het is van belang hun ervaringen te erkennen, zonder deze af te zetten tegen het leed van anderen. Alleen vanuit dat begrip kunnen de wonden die in deze families zijn ontstaan, worden gezien. Openbaarmaking van het archief en de erkenning van een familiegeschiedenis kan bijdragen aan verwerking en heling. De zorgen die dit proces belemmeren, draaien vooral om gevoelens van onveiligheid.

Bibliografie

- Aarts, P. (1994). De overdracht van oorlogstrauma's op naoorlogse generaties. *Oorlog Als Erfenis*, 21(1), 176–196. <http://rjh.ub.rug.nl/ast/article/view/23611>
- Clark, E., Munday, J., & Watts, A. (2022). Stigma, shame and family secrets as consequences of mental illness in previous generations: A micro-history approach. *Health An Interdisciplinary Journal For The Social Study Of Health Illness And Medicine*, 28(1), 74–89. <https://doi.org/10.1177/13634593221114751>
- Clark, T., Foster, L., Bryman, A., & Sloan, L. (2021). *Bryman's social research methods*. Oxford University Press.
- Friedewald, M., Jaillant, L., Kashumov, A., Palla, L., & Szekely, I. (2025). Public archives and data protection. *Datenschutz Und Datensicherheit*, 49(2), 92–96. <https://doi.org/10.1007/s11623-025-2043-1>
- Goffman, E. (1986). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Touchstone Books.
- Huygens Instituut. (2024, 8 mei). *Grootste oorlogsarchief van Nederland online doorzoekbaar vanaf 2025 - Huygens Instituut*. Geraadpleegd op 1 februari 2025, van <https://www.huygens.knaw.nl/grootste-oorlogsarchief-van-nederland-online-doorzoekbaar-vanaf-2025/>
- Kieft, E. (2024). *Waarheid en misleiding in het archief: Welke antwoorden vinden we in het CABR?* (NIOD Longreads). NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies. <https://www.niod.nl/longreads/waarheid-en-misleiding-het-archief>
- Kostova, Z., & Matanova, V. L. (2024). Transgenerational trauma and attachment. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1362561>

- Lifton, J.D. (2001) History as trauma. In J.D. Lindy & R.J. Lifton, *Beyond invisible walls: The psychological legacy of Soviet trauma, East European therapists and their patients* (pp. 213-223). New York: Brunner-Routledge.
- Een Vandaag. (2025, 16 januari). *Onrust en boosheid door lange wachttijd bij oorlogsarchief: "Nabestaanden hebben slapeloze nachten"*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/lange-wachttijd-bij-oorlogsarchief-zorgt-voor-onrust-en-boosheid-nabestaanden-hebben-slapeloze-nachten/>
- Mitima-Verloop, B., Hoenselaars, L., & Van Der Bles, A. M. (2024). *Geluiden uit de stilte: Onderzoek naar de doorwerking van (vermeende) collaboratie in de familiegeschiedenis*. ARQ Kenniscentrum Oorlog, vervolging en geweld. Geraadpleegd op 2 april 2025, van https://arq.org/sites/default/files/2024-09/Geluiden%20uit%20de%20stilte%20-%20Rapport%20onderzoek%20ARQ_def.pdf
- Schreuder, J. N. (1999). *Wat niet weet, wat wel deert: over de cognitief-emotionele verwerking van oorlogstrauma's door ouders en hun kinderen*. <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/305541/305541.pdf?sequence=1>
- Tames, I. (2016). Kinderen en oorlog: De ervaring van kinderen van 'foute' ouders. *Cogiscope : Tijdschrift over gevolgen van oorlog en geweld*, (1), 9-12.
- Van Der Molen, M., Jansen, B., Doosje, B., Brake, H. T., Van Doorn, C., Van Der Zee, M., & Van Emmerik, A. (2024). Growing up with Radicalized Parents: The Experiences of Dutch Children of NSB and SS members During and After World War II. *Journal Of Child & Adolescent Trauma*, 18(1), 35–48. <https://doi.org/10.1007/s40653-024-00656-z>

NIOD. (2025, 10 januari). *Reactie NIOD op publicatie namenlijst CABR*. Geraadpleegd op 2 maart 2025, van <https://www.niod.nl/nieuws/reactie-niod-op-publicatie-namenlijst-cabr>

Oosterom, R. (2025, 26 februari). Oorlogsmusea willen dat archieven uit Tweede Wereldoorlog versneld openbaar worden. *Trouw*. <https://www.trouw.nl/binnenland/oorlogsmusea-willen-dat-archieven-uit-tweede-wereldoorlog-versneld-openbaar-worden~b9ba5d65/>

NOS. (2025, 2 januari). *Grote drukte bij oorlogsarchief: al duizenden online aanvragen voor dossiers*. <https://nos.nl/artikel/2550342-grote-drukke-bij-oorlogsarchief-al-duizenden-online-aanvragen-voor-dossiers>

Platform WO2. (2025). *Collaboratie*. Tweedewereldoorlog.nl. Geraadpleegd op 5 juni 2025, van <https://www.tweedewereldoorlog.nl/kennis/themas/alomvattend-karakter-conflict/collaboratie/>

7. Bijlage

1. Operationalisatie tabel

Concept	Dimensie
Opgroei situatie respondent	▪ Situatie thuis, sfeer ▪ Band met ouder ▪ Band tussen ouders ▪ Emotionele verbondenheid ▪ Communicatie over oorlog ▪ Communicatie over verleden
Collaboratie geschiedenis	▪ Informatie over collaboratie ▪ Ervaring in oorlog

Ervaren stigmatisering in familie tijdens of na oorlog	▪ Ervaren uitsluiting, ▪ Ervaren vernedering ▪ Ervaren mishandeling ▪ Ervaren internering ▪ Ervaren uit huis plaatsing
Verhouding tegenover collaboratie geschiedenis	▪ Verantwoordelijkheid ▪ Stigma (spoiled identity, Courtesy stigma) ▪ Schaamte
Zorgen over openbaarmaking CABR	▪ Zorgen over privacy ▪ Zorgen over nadelige gevolgen van openbaarmaking ▪ Kritiek op uitvoering
Belang van recht op informatie	▪ Het begrijpen van belang voor de samenleving ▪ Gedachte over deze spanning, gevoelens over deze

2. Codering schema.

Code (categoriennaam)	Frequentie	Omschrijving
Collaboratie informatie familieleden	59	Specifieke informatie over het collaboratieverleden van
Ervaringen van stigmatisering na de bevrijding	28	Beschrijvingen van ervaren uitsluiting, vooroordelen, mishandeling, internering, door
Ervaringen algemeen na de bevrijding	18	Herinneringen of verhalen over de oorlogservaringen van familieleden zelf.
Familiedynamiek, situatie jeugd: sfeer thuissituatie	21	Situaties uit de jeugd of gezinsdynamiek die beïnvloed zijn door het oorlogsverleden.
Familiegeheimen en zwijgcultuur	70	Uitspraken over stilzwijgen binnen de familie over het
Onbeantwoorde vragen	32	Verwijzingen naar vragen die onbeantwoord blijven over het verleden.
Communicatie over de oorlog	21	Gedeelde oorlogservaringen die wel verteld werden.

Mentale gezondheid: mentale gezondheidsproblemen	19	Ervaringen van mentale problemen die zijn ervaren door de familiegeschiedenis.
Verhouden tot collaboratieverleden en erkenning van verleden.	59	Hoe respondenten zich voelen, zich schamen, zich verantwoordelijk voelen over de collaboratie verleden. Wat doet dit met hen?
Angst voor stigmatisering,	22	Uitspraken over mogelijke negatieve gevolgen van openbaarmaking.
Kritiek op openbaarmaking CABR	21	Kritische noten ten aanzien van het openbaar maken van CABR-
Algemene zorgen over impact openbaarmaking	18	Algemene zorgen over de maatschappelijke of persoonlijke gevolgen van archiefopenstelling.
Het belang van openbaarstelling	25	Argumenten vóór het ontsluiten van archieven of delen van informatie.

3. Transcripties in aparte bijlage